

БУДАПЕШТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ 1994 р. ТА МІЖНАРОДНІ «ГАРАНТІЇ» БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

У статті висвітлені основні етапи набуття Україною без'ядерного статусу. Охарактеризовано Тристоронню заяву президентів України, США та Росії від 14 січня 1994 р. Проаналізовано Будапештський меморандум від 5 грудня того ж року. Показано недієздатність міжнародних гарантій безпеки в умовах російської військової агресії проти України.

Ключові слова: ядерна зброя, роззброєння, Україна, Росія, США, Тристороння заява, Будапештський меморандум, гарантії безпеки, агресія.

Постановка проблеми та її актуальність. 5 грудня 2016 р. минає 22 роки з дня укладення керівниками України, Росії, Великобританії та США Будапештського меморандуму 1994 р. «Про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» (ДНЯЗ). Виступаючи у 2015 р. на загальних дебатах 70-ї Сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй, Президент України Петро Порошенко підкреслив: «...Моя держава стала об'єктом зовнішньої агресії. Цього разу агресором є Росія – наша сусідня країна, колишній стратегічний партнер, який юридично зобов'язувався поважати суверенітет, територіальну цілісність і недоторканність кордонів України. Ця країна була гарантом безпеки України згідно з Будапештським меморандумом, у результаті якого нашій країні надали гарантії безпеки в обмін на добровільну відмову від третього ядерного арсеналу у світі. Понад те, ця держава є постійним членом Ради Безпеки ООН, якому доручено підтримувати міжнародний мир і безпеку відповідно до Статуту ООН. У лютому 2014 року Росія здійснила

Трофимович Лілія Володимирівна, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук загальновійськового факультету, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. м. Львів.

© Трофимович Л.В., 2016

відкриту й нічим не спровоковану агресію проти нашої держави, окупувавши й анексувавши Крим. Відкрито та грубо порушивши міжнародне право, Статут ООН та шокувавши всю світову спільноту» [13, с. 10].

Огляд попередніх досліджень. Важливий внесок у вивчення зазначеної теми склали, насамперед, праці О. Белоколоса, В. Горбуліна, А. Зленка, І. Лоссовського, С. Толстого та інших вітчизняних авторів. Разом з тим донині точаться гострі дискусії з приводу доцільності ядерного роззброєння України та міжнародно-правового статусу Будапештського меморандуму.

Автор поставила за *мету* висвітлити міжнародно-правовий статус Меморандуму та недієздатність міжнародних гарантій в умовах російської військової агресії проти України.

Виклад основного матеріалу. У Декларації про державний суверенітет, прийнятій Верховною Радою 16 липня 1990 р., підкреслювалося, що Україна має намір «стати в майбутньому постійно нейтральною державою, яка не бере участі у військових блоках і дотримується трьох неядерних принципів: не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї» [2, с. 422]. У тому ж і наступних роках парламент України прийняв і інші документи, що підтверджували її прагнення до ядерного роззброєння та приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як неядерної держави й укладення з МАГАТЕ відповідної угоди про гарантії. Наприклад, у Постанові Верховної Ради «Про основні напрямки зовнішньої політики України» від 2 липня 1993 р. підтверджувався намір стати у майбутньому без'ядерною державою і наголошувалося, що «Україна пов'язує скорочення та знищення ядерної зброї, яка розташована на її території, з наданням ядерними державами та світовим співтовариством надійних гарантій її національної безпеки» [16, с. 49].

Щоправда, деякі державні та військові діячі України вважали: ядерна зброя може бути єдиною гарантією її національної безпеки. Проте гору взяла позиція тієї

частини політичного істеблішменту, яка була впевнена що відмова від ядерної зброї приведе до значних політичних та економічних компенсацій з боку Росії і західних держав. До останньої належав і тогочасний Президент України Леонід Кравчук, який у своїх мемуарах навів таку аргументацію: «По-перше, намір стати без'ядерною державою кілька разів декларувався парламентом. По-друге, зберігання ядерної зброї було безпосередньо пов'язане з питанням національної безпеки. Судить самі: на території України, у Хмельницькому та Первомайську, було розміщено 130 рідкопаливних міжконтинентальних ракет СС-19 і 46 твердопаливних СС-24. У Прилуках та Узині дислоку-валися 44 важких стратегічних бомбардувальників Ту-160 та Ту-95, на озброєнні яких знаходилися 1068 крилатих ракет з ядерними боеголовками. Загалом на Україну припадало приблизно 15 відсотків усіх радянських ядерних озброєнь. Зберігання та обслуговування цих арсеналів вимагало величезних людських і матеріальних витрат. Але не тільки ця обставина диктувала необхідність якомога скоріше позбутися небезпечних запасів. Ракети були націлені на країни НАТО, дислокувалися вони на нашій території, а «ядерна кнопка» знаходилась у Москві. За таких умов Україна опинялася у становищі заручника» [10, с. 141-142]. Успадкувавши вищезазначений арсенал, що перевищував за своїми параметрами ядерні сили Франції та Великобританії, разом узяті, Україна фактично вийшла на третє місце у світі за потужністю свого ядерного потенціалу.

Ядерне роззброєння України вилилось у складну міжнародно-правову проблему, оскільки провідні держави не бажали змиритися з існуванням країни з таким потенціалом, ймовірним збільшенням її ролі у вирішенні стратегічних питань безпеки, вважали політику офіційного Києва непередбачуваною, а тому докладали значні зусилля, аби переконати його якомога швидше вивезти ядерну зброю. «Я чітко усвідомлював, – зазначав Л. Кравчук, – що Росія і Сполучені Штати однаково не зацікавлені в розширенні компанії ядерних держав.

Після численних розмов з Борисом Єльциним і Джорджем Бушем я зробив однозначний висновок – Кремль та Білий дім (маючи, безумовно, різні інтереси) докладуть усіх зусиль, аби процес денуклеаризації в Україні відбувся [10, с. 156].

Більш розлогу мотивацію такої позиції Вашингтона і Москви виклав у своїх спогадах тогочасний міністр закордонних справ України Анатолій Зленко. «Зрозумілим було бажання американців зробити клуб ядерних держав максимально вузьким і обмеженим, насамперед для відносно нестабільних нащадків Радянського Союзу, – писав він. – Звідси – і надзвичайно потужний тиск на Україну. Звідси – і ситуація, коли ми фактично не мали вибору або цей вибір був надто очевидним: на одному боці терезів ядерна зброя, а на другому – інтеграція України у світовий політичний і насамперед економічний простір. Жорстку позицію зайняла і Російська Федерація. Росіяни відкрито використовували «ядерний фактор» для того, щоб поставити під сумнів законність нашого існування як учасника міжнародних відносин. У нас були точні дані, що у своїх контактах зі Сполученими Штатами Росія незмінно порушувала питання щодо майбутнього України як ядерної держави... Суть російської позиції зводилася до того, що не можна допустити визнання незалежної держави, на території якої знаходився третій за потужністю ядерний потенціал. Росіяни були переконані, що це істотно змінило б геополітичний розклад у світі. Сприяло б розповзанню ядерної зброї і таким чином спричинило б виникнення загрози усьому міжнародному співтовариству... У такий спосіб інтереси двох найпотужніших держав світу об'єднувалися в один кулак, спрямований проти України» [8, с. 335].

Результатом політичного тиску Москви і Вашингтона, вдало розіграної ними «ядерної карти» стала Тристороння заява президентів України, США та Росії від 14 січня 1994 р., в якій вони, зокрема, зазначили, що здійснять спільні дії, спрямовані на вивезення ядерних боезарядів з

України та надання їй компенсації у вигляді тепло-виділяючих зборок для атомних електростанцій. Разом з тим Б. Клінтон і Б. Єльцин запевнили Л. Кравчука, що їхні держави «готові надати Україні гарантії безпеки», як тільки Договір СНО-1 набере чинності і вона стане учасником Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як держава, що нею не володіє. Вони зобов'язувалися також: поважати її незалежність, суверенітет та існуючі кордони; визнавали, що зміна останніх може бути здійснена лише мирним шляхом за взаємною згодою; підтвердили свої зобов'язання утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої держави тощо [16, с. 106].

Як впливало з московських домовленостей, Україна мала передати Російській Федерації 200 боезарядів для подальшого знищення. Після цього остання, своєю чергою, передавала Україні 100 тонн ядерного палива для атомних електростанцій. Наступний крок передбачав зняття з бойового чергування усіх наявних на території України ракет СС-24, які протягом кількох років мали вивозитися до РФ відповідно до узгодженого графіка. Для офіційного Києва дуже важливим було підписання спеціального протоколу, в якому йшлося про російську компенсацію за вивезену зброю [10, с. 179].

На підставі положень Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р., Заяви Верховної Ради «Про без'ядерний статус України» від 24 жовтня 1991 р., її Постанови «Про додаткові заходи щодо забезпечення набуття Україною без'ядерного статусу» від 9 квітня 1992 р. та інших документів Верховна Рада прийняла 16 листопада 1994 р. Закон «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року». При цьому його 6 пункт був сформульований так: «Цей Закон набуває чинності після надання Україні ядерними державами гарантій безпеки, оформлених шляхом підписання відповідного міжнародно-правового документа» [7].

5 грудня 1994 р., під час Будапештського саміту держав-учасниць НБСЄ, керівники чотирьох країн – України, США, Великобританії та Росії підписали «Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї».

З документа випливало, що західні підписанти підтверджували Україні їх зобов'язання, відповідно до принципів Заключного Акта НБСЄ: поважати її незалежність, суверенітет та кордони; утримуватися від загрози силою чи її використання проти територіальної цілісності або політичної незалежності нашої держави; гарантувати, що ніяка зброя не буде використовуватися проти неї, крім цілей самооборони або за рішенням ООН; не здійснювати економічний тиск; домагатися негайних дій з боку Ради Безпеки ООН з метою надання допомоги Україні, якщо остання стане жертвою акту агресії або об'єктом погрози з використанням ядерної зброї; не застосовувати останню проти будь-якої держави, що нею не володіє; проводити консультації у випадку виникнення ситуації, внаслідок якої постає питання стосовно них [16, с. 133-134].

Слід зазначити, що Китай і Франція – ядерні держави та постійні члени Ради Безпеки ООН – офіційно висловили аналогічні гарантії Україні у формі відповідних заяв (Заява Уряду КНР від 4 грудня 1994 р. і Декларація Франції з супровідним листом її президента Ф. Міттерана від 5 грудня 1994 р.), хоча формально і не підписували Меморандум. На відміну від останнього, у цих заявах не було пункту про обов'язкове проведення консультацій у разі виникнення ситуацій, пов'язаних із зобов'язаннями [12, с. 364].

1 червня 1996 р. було завершено вивезення з української території стратегічних ядерних боєприпасів до Росії для подальшої їх ліквідації, а 30 жовтня 2001 р. поблизу м. Первомайськ знищено останню шахтно-пускову установку СС-24, що, як зауважив А. Зленко, фактично, знаменувало завершення виконання Україною зобов'язань за договором СНО-1 [8, с. 379]. Разом з тим, на його думку,

від дня підписання Будапештського меморандуму не було однозначної відповіді на питання, чи може цей документ реально гарантувати безпеку держави. Адже він не мав характеру міжнародного договору, не передбачав ратифікації парламентами країн-гарантів, тобто не мав юридично зобов'язуючого характеру. Ці країни «фактично обмежилися гарантіями, визначеними у Договорі про нерозповсюдження ядерної зброї, а саме – не застосовувати ядерну зброю проти тих держав, які нею не володіють... Крім того, відсутність підписів Франції і Китаю під Будапештським меморандумом і зміст їх заяв дозволяють спеціалістам дійти висновку, що Франція та КНР фактично не беруть на себе зобов'язання проводити відповідні консультації на вимогу або прохання України у тому вигляді, як це записано у п. 6» [9, с. 106].

Оцінюючи Меморандум, безпосередній учасник Будапештського саміту Володимир Горбулін зауважив: вельми істотним недоліком прийнятого документа було те, що він мав політичний, а не юридичний характер. «І це створює передумови, – додав він, – аби країни, які є гарантами нашої безпеки, дозволяли собі вільно трактувати свої зобов'язання» [4, с. 27].

Інший учасник переговорного процесу з українського боку О. Василенко вказував, що у Меморандумі відсутній «належний механізм реального захисту суверенітету, незалежності і територіальної цілісності», що не в останню чергу змусило офіційний Київ інтенсифікувати розбудову своїх відносин з ЄС і НАТО [11, с. 7].

Зауважимо, що стратегія української делегації на переговорах з підготовки тексту Меморандуму була спрямована на те, аби остаточний його варіант мав юридично зобов'язальний характер. Натомість стратегія інших учасників полягала в наголосі на політичному характері гарантій. Врешті-решт сторони досягли компромісного варіанта – міжнародно-правову домовленість, яка фіксує реальні політико-правові гарантії незалежності, суверенітету і територіальної цілісності України та встановлює спеціальний механізм дипломатичного

захисту у разі їх порушення. У зв'язку з цим один з американських учасників вищевказаного переговорного процесу, колишній посол США в Україні С. Пфайфер пригадував, що тоді розгорнулася дискусія навколо того, який термін вжити – «guarantees» чи «assurances», оскільки перший термін використовували для надання гарантій членам НАТО, що передбачає військові зобов'язання. У той час Сполучені Штати не були готові надавати Україні будь-які військові зобов'язання, тим більше що Сенат не забезпечить можливість ратифікацію договору з такими жорсткими зобов'язаннями, а тому документ готували як політичну угоду, що передбачала «конкретно не визначені запевнення, але не військові гарантії» [12, с. 336].

Аналізуючи текст підписаного у Будапешті меморандуму, О. Белоколот зауважив, що питання виникають навіть у площині його перекладу та тлумачення. Він звернув увагу на те, що англomовний термін «securityassurances» перекладено в українському тексті як «гарантії безпеки», що, швидше за все, може означати «запевнення щодо безпеки». Очевидно, його підписанти мали на увазі саме запевнення політичного характеру [1, с. 15].

Російська військова агресія проти України у 2014 році – «ювілейному» для Меморандуму – надзвичайно загострила проблему забезпечення міжнародних гарантій її безпеки, зокрема, у рамках останнього. Адже вони так і залишилися на папері в умовах, коли агресію здійснив один із гарантів – РФ. Так, коли в ході вторгнення «братньої держави» до Криму офіційний Київ зажадав, відповідно до вищезазначених положень Меморандуму, проведення міжнародних консультацій країн–гарантів безпеки, то Росія відповіла відмовою, оскільки, мовляв, вона не бачить акту зовнішньої агресії проти України. Зокрема, 4 березня 2014 р. президент РФ В. Путін заявив: якщо погодитися, що в минулому місяці в Україні відбулася революція, то слід вважати, що на її території виникла нова держава, стосовно якої офіційна Москва не підписувала жодних зобов'язувальних документів [12, с. 370].

«Будапештський меморандум містить одне – єдине зобов'язання: не застосовувати ядерну зброю проти України, – заявив у березні 2014 р. міністр закордонних справ РФ С. Лавров. – Ніхто цього не робив і ніяких погроз застосування ядерної зброї проти України не звучало» [3, с. 20]. Більше того, тоді ж зовнішньополітичне відомство Росії, «спростувавши» свою причетність до порушень умов Меморандуму, безапеляційно звинуватило у цьому США, ЄС та нову українську владу, які нібито здійснили кроки, спрямовані «проти політичної незалежності та суверенітету України на порушення зобов'язань за Будапештським меморандумом».

А на початку наступного місяця Кремль цинічно заявив, що «Росія не брала на себе зобов'язання примушувати частину України залишатися в її складі проти волі місцевого населення, а положення Будапештського меморандуму не поширюються на обставини, що стали наслідком дій внутрішньополітичних чи соціально-економічних факторів» [Цит. за: 12, с. 371]. І далі: «Втрата Україною територіальної цілісності стала результатом внутрішніх процесів, до яких Росія та її зобов'язання за Будапештським меморандумом не мають жодного відношення» [Цит. за: 12, с. 371].

Варто зазначити, що після анексії Криму низка російських політологів і науковців також виступила на підтримку агресивної політики кремлівських зверхників. Зокрема, вони озвучували думку, що оскільки Меморандум не був ратифікований жодною зі сторін, він «не пройшов процес надання йому юридичної сили через відповідні парламентські процедури», що надає офіційній Москві «реальну правову відмовку». Іншими словами, РФ, мовляв, не має відповідних зобов'язань, а сам документ може вважатися юридично нікчемним [11, с. 8]. Проте їхня позиція спростовується змістом Меморандуму, де було чітко зафіксовано, що останній «набуває чинності з моменту підписання», а, отже, процедура його ратифікації не передбачалася.

Своєю чергою, американське посольство в Києві роз'яснило, що підписаний у 1994 р. документ «не був договором про надання гарантій безпеки» [14, с. 6].

На думку вітчизняного аналітика С. Толстова, серед причин, що зумовлюють неспроможність учасників діалогу з питань безпеки дійти принципової згоди стосовно ситуації в Україні та відновлення докризового стану справ, є наступні: принципове або суттєво відмінне бачення перспектив загальноєвропейських відносин з боку політичного керівництва США, Росії, інших провідних країн, зміни економічного характеру, викликані глобалізацією та кризою міжнародної фінансової системи, зростання спроможності російського воєнного потенціалу за збереження відносного ядерного паритету між США та РФ, перехід суперечностей між останньою та західними об'єднаннями, включаючи ЄС і НАТО, у формат територіально-просторового суперництва, а також відмова очільників Кремля від низки політичних обмежень, дотримання яких гарантувало відносний спокій на континенті у ході кількох фаз розширення Альянсу та Євросоюзу. Варто пам'ятати також, що у відносинах з Москвою різні країни переслідують власні інтереси, включаючи економічну взаємозалежність, потреби в постачанні енергетичних ресурсів і чинники глобального балансу сил. Крім того, західні інституції вважають, що відмова Вашингтона та Лондона від виконання будапештських гарантій територіальної цілісності України спочатку не виглядала суттєвою поразкою, оскільки наша країна не була ні членом НАТО, ні визнаним союзником США поза межами цього Альянсу, як, наприклад, Японія, Південна Корея, Австралія, Ізраїль [15, с. 7-8]. Так, на початку 2016 р. у своєму інтерв'ю журналові The Atlantik президент США Б. Обама відверто заявив, що «Україна не є членом НАТО, тому вона буде уразлива перед російським вторгненням незалежно від того, що ми робимо» [5, с. 4].

Своєю чергою, міністр закордонних справ України Павло Клімкін ще у липні 2014 р. заявив, що Будапештський меморандум має послужити певним уроком про

те, «яким чином потрібно і яким чином не потрібно забезпечувати національну безпеку... На сьогодні є ідея так званих перехресних гарантій безпеки, коли декілька ключових партнерів надають гарантії безпеки Україні. На відміну від Будапештського меморандуму, у випадку порушення угоди з перехресними гарантіями у підписантів виникають опосередковані зобов'язання відносно один одного» [1, с. 15].

За дорученням голови держави українська делегація 27 січня 2016 р. виступила з ініціативою обговорити у Раді Безпеки ООН висловлювання президента РФ Володимира Путіна щодо Донбасу, які ставлять під сумнів територіальну цілісність, суверенітет і політичну незалежність України. Зокрема, було вказано на те, що такі висловлювання надходять від лідера країни, яка є одним із підписантів вищезгаданого Меморандуму стосовно гарантування безпеки України і яка порушує свої зобов'язання, продовжуючи незаконну окупацію АР Крим та безпрецедентну військову агресію на Донбасі. У зв'язку з цим посол України в ООН Володимир Єльченко поновив заклик до всіх сторін Будапештського меморандуму, включно з Росією, невідкладно провести консультації щодо загрози існуючим кордонам України. Як це і передбачено ст. 6 цього документа [6, с. 36].

Провал Будапештських «гарантій», як слушно зауважили українські дипломати І. Лоссовський та О. Копил, став сигналом світовій спільноті, що чи не єдиною запорукою створення умов безпеки держав є розвиток власної ядерної зброї. Адже чимало «порогових» країн і таких, що будували плани і мали технологічні можливості її створення, глибоко замислилися нині над цим питанням, оскільки ситуація довкола України стала для них наочним прикладом ілюзорності сподівань на гарантії ядерних держав. «Складний комплекс проблем нерозповсюдження ядерної зброї, – підкреслили вони, – а також очевидний провал, здавалося б, надійних міжнародних гарантій територіальної цілісності та непорушності кордонів України в обмін на добровільну відмову від

ядерної зброї є серйозним дестабілізуючим фактором ерозії, якщо не руйнування, міжнародно-правових систем нерозповсюдження зброї масового знищення, і не лише однієї ядерної зброї. Головним фактором, що спричиняє такі тенденції, є формування стійкої недовіри до «міжнародних гарантій», які, стикаючись на практиці із зухвалою агресією та відвертим ігноруванням міжнародних норм і принципів, демонструють неефективність, безпорадність та безпомічність» [12, с. 373].

Висновки. З розпадом Радянського Союзу і проголошенням незалежності України перед її політичним керівництвом постала серйозна дилема – набуття статусу ядерної чи без'ядерної держави. Офіційний Київ здійснив кроки у напрямі ядерного роззброєння, що в подальшому не було належним чином оцінено світовим співтовариством, а сама Україна стала вразливою перед Російською Федерацією.

Отже, Україна заплатила дорогу ціну за те, що повірила запевненням Будапештської декларації про повагу до її територіальної цілісності, суверенітету, відмову від застосування сили з боку Росії. Її нинішнє військово-політичне керівництво має усвідомити, що найнадійнішим гарантом національної безпеки повинні стати фактично заново створені боездатні й ефективні Збройні Сили України, які самостійно або у взаємодії з арміями країн-партнерів дадуть гідну відсіч мілітаристським поривам північно-східного сусіда.

1. *Белоколот О.* Деякі роздуми про Будапештський меморандум та міжнародні гарантії безпеки України / О. Белоколот // Дзеркало тижня. Україна. – 2014. – № 45. – С. 15.
2. Віхи історії України у документах і матеріалах (1939–1991 рр.) : Хрестоматія. – Рівне: Волинські обереги, 2015. – 448 с.
3. *Ганус А.* Секрети Будапештської угоди / А. Ганус // Експрес. – 2016. – № 13. – С. 20.
4. *Горбулін В.* Без права на покаяння / В. Горбулін. – Харків: Фолио, 2009. – 379 с.
5. *Горбулін В.* Гібридна війна: все тільки починається... / В. Горбулін // Дзеркало тижня. Україна. – 2016. – № 11. – С. 4.

6. Заклик до всіх сторін Будапештського меморандуму // Зовнішні справи. Політичні науки. – 2016. – № 1. – С. 36.
7. Закон України «Про приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 1 липня 1968 року // Голос України. – 1994. – № 220. – 19 листопада.
8. *Зленко А.* Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. Зленко. – Харків: Фоліо, 2003. – 559 с.
9. *Зленко А.* Зовнішньополітична стратегія і дипломатія України : Підручник / А. Зленко. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2008. – 379 с.
10. *Кравчук Л.* Маємо те, що маємо: Спогади і роздуми / Л. Кравчук. – К.: Століття, 2002. – 392 с.
11. *Лоссовський І.* До 20-ї річниці будапештських «гарантій»: агресія Росії проти України як чинник ерозії міжнародно-правових режимів нерозповсюдження / І. Лоссовський // Зовнішні справи. – 2014. – 11. Історичні науки. – С. 6–11.
12. *Лоссовський І.* Міжнародно-правовий статус Будапештського меморандуму «Про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї» / І. Лоссовський, О. Копил // Україна дипломатична. – 2015. – Вип. XVI. – С. 364–375.
13. *Порошенко П.* Виступ Президента України на загальних дебатах 70-ї Сесії Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй / П. Порошенко // Україна дипломатична. – 2015. – Вип. XVI. – С. 10–24.
14. *Толстов С.* Координація політики США та ЄС у реагуванні на українську кризу / С. Толстов // Зовнішні справи. Історичні науки. – 2015. – № 2. – С. 6–11.
15. *Толстов С.* Проблеми та пріоритети України в умовах кризи європейської безпеки / С. Толстов // Зовнішні справи. Політичні науки. – 2014. – № 6. – С. 6–11.
16. Україна на міжнародній арені: Збірник документів і матеріалів. 1991–1995 рр.: У 2-х кн. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – Кн. 1. – 736 с.

Надійшла до редколегії 02.09.2016 р.

Рецензент: *Л.Ю. Питльована*, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри всесвітньої історії нового і новітнього часу Українського католицького університету, м. Львів.

Трофимович Л.В.
БУДАПЕШТСКИЙ МЕМОРАНДУМ 1994 г. И МЕЖДУНА-
РОДНЫЕ «ГАРАНТИИ» БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

В статье освещены основные этапы приобретения Украиной безъядерного статуса. Дана характеристика Трехстороннего заявления президентов Украины, США и России от 14 января 1994 г. Проанализирован Будапештский меморандум от 5 декабря того же года. Показано недееспособность международных гарантий безопасности в условиях российской военной агрессии против Украины.

Ключевые слова: ядерное оружие, разоружение, Украина, Россия, США, Трехстороннее заявление, Будапештский меморандум, гарантии безопасности, агрессия.

Trofymovych L.
BUDAPEST MEMORANDUM 1994 AND INTERNATIONAL
SECURITY «ASSURANCES» TO UKRAINE

The fundamental phases of the process of gaining the non-nuclear status by Ukraine have been viewed in this article. The Trilateral Statement by the presidents of Ukraine, USA and Russia from 14 January 1994 and the Budapest Memorandum from 5 December of the same year have been characterized. The incapability of the international safety guarantees, under the circumstances of the Russian military aggression against Ukraine, has also been shown.

Key words: Nuclear weapon, disarmament, Ukraine, Russia, USA, the Trilateral Statement, the Budapest Memorandum, safety guarantees, aggression.